

УДК 378.14

Рязанцева Д. В.
Харківський національний
автомобільно-дорожній університет

РОЛЬ КУРАТОРА АКАДЕМІЧНОЇ ГРУПИ У ПРОЦЕСІ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ АДАПТАЦІЇ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ

У статті розглядається проблема інституту кураторства українських ВНЗ. Аналізуються задачі, які постають перед кураторами груп іноземних студентів. Розглядаються думки різних дослідників цієї проблеми. Визначаються основні напрямки виховної роботи куратора з іноземними громадянами. Висвітлюються також складові особистості успішного куратора. Окрему увагу приділено розгляду факторів соціокультурного характеру, що впливають на успішну адаптацію іноземних студентів. Матеріали статті можуть бути використані для позааудиторної роботи з іноземними студентами, що навчаються в Україні.

Ключові слова: кураторство, соціокультурна адаптація, виховна робота, іноземні студенти.

Одним із стратегічно важливих завдань сучасного етапу розвитку системи вищої освіти в Україні є підготовка висококваліфікованих спеціалістів для різних сфер суспільного життя для закордонних країн. Міждержавні програми з підготовки національних кадрів покликані сприяти розвитку міжкультурного діалогу, укріпленню потенціалу міжнародного співробітництва, а також дозволяють Україні формувати та поширювати позитивний імідж на міжнародній арені, укріплювати свої позиції у світовій освітній спільноті.

У зв'язку із цим, серед першочергових проблем, що вирішує вітчизняна система вищої освіти на сьогодні, слід назвати проблему адаптації студентів-іноземців в українському соціокультурному середовищі – багатопланового процесу, що відбувається на різних рівнях соціальної організації та соціальних взаємодій (психологічному, соціокультурному, побутовому, кліматичному, фізіологічному, соціально-психологічному, мовному). Питання про створення необхідних педагогічних умов для успішної реалізації соціально-культурної адаптації іноземних громадян у вищій школі України, на наш погляд, позитивно вирішується завдяки потенціалу існуючого у рамках виховної роботи вишу інституту кураторства.

Педагогічні дослідження сучасних вчених (праці Т. Богачевої, Т. Кашпирєвої, А. Мовчан, С. Романової, О. Тесаловської, П. Чеботарьова та ін.) скеровані на вивчення завдань, що постають перед кураторами сучасних студентів, аналіз особистості сучасного куратора в умовах полікультурної міжнародної спільноти, вивчення механізмів адаптації

студентів, у тому числі й іноземних студентів, що сприятимуть їх успішному навчанню та високим досягненням.

Цікавою, але майже не вивченою проблемою у цьому ракурсі є специфіка роботи куратора, що працює з іноземними студентами, його роль у соціокультурній адаптації іноземних громадян, що і зумовлює актуальність досліджень у цьому ракурсі.

Мета наукової розвідки – описати роль куратора академічної групи у процесі соціокультурної адаптації іноземних студентів, проаналізувати завдання, що постають у процесі виховної роботи кураторів груп іноземних студентів, визначити основні напрямки виховної роботи куратора з іноземними громадянами. Базою дослідження стали теоретичні праці Т. Богачевої, Т. Кашпирєвої, А. Мовчан, С. Романової та ін.

Міжкультурна комунікація іноземних студентів формується, як відомо, в нерозривному зв'язку з їх адаптацією. Спілкування між викладачем та іноземними студентами як представниками різних культур може відбуватись в різних ситуаціях. Воно може бути успішним або, навпаки, призводити до культурного шоку. Від правильної побудови навчального процесу, якнайшвидшої соціально-психологічної та інших видів адаптації, контакту учнів з викладачем, іншими студентами і людьми, що оточують їх, наявності учбових матеріалів, забезпеченості факультетів для іноземних громадян грамотними фахівцями і багатьох інших необхідних складових залежать умови успішної комунікації.

Інститут кураторства Харківського національного автомобільно-дорожнього університету, що має багатолітню історію та є однією із форм організації та управління навчально-виховним процесом, орієнтовано на вирішення комплексу задач, пов'язаних із створенням оптимальних умов життя та навчання іноземних студентів на факультеті довузівської підготовки та основних курсах університету. Куратори, що працюють із іноземними громадянами, повинні у ході реалізації свої функцій враховувати ряд специфічних умов суб'єктивного та об'єктивного характеру, що можуть впливати на загальний емоційний стан іноземних студентів:

- культурна неоднорідність українського суспільства (поліетнічний склад населення, поєднання у ньому різних традицій, культурних норм та цінностей);

- неоднозначне ставлення до представників інших країн та культур у суспільній свідомості українців;

- забезпечення комплексної безпеки іноземних громадян, що навчаються на території України;

- кліматичний фактор;

- ізоляваність студентів від звичного соціально-культурного

середовища;

- навчання у поліетнічних групах;
- наявність мовного та культурного бар'єрів;
- навчання та проживання студентів на обмеженій території та без прямого контролю з боку батьків.

Під час організації взаємодії студентів учбових груп, яке можна розглядати як "...процес взаємного впливу, дії об'єктів один на іншого" [1, с. 221], "...універсальну форму зміни станів..." [4, с. 37], викладач-куратор спирається на наступні педагогічні принципи: добровільна участь у діяльності, її соціокультурній спрямованості, опори на ініціативність та самодіяльність, чіткої організації процесу, відображеного у цілях, змісті, формах та методах діяльності з урахуванням особистісних, національно-психологічних особливостей студентів групи.

Як вважає О. Б. Тесаловська [5, с. 184], система кураторства базується на принципах відповідності виховання потребам особистості, суспільства та держави; пріоритетності загальнолюдських духовних цінностей у формуванні майбутнього громадянина; фундаментальності професійної підготовки; гуманістичної спрямованості; демократизму; відкритості досягненням вітчизняної та світової науки, культури, освітньої практики. Розроблені на сьогодні концепції виховання та психологічної підтримки констатують, що найбільш актуальними проблемами, з якими виникають значні труднощі практичної реалізації будь-якої з концепцій виховної роботи у кураторів вузу, є визначення: головної мети та завдань виховання, основних умов організації виховної роботи, виділення її основних напрямків.

Т. Кашпирєва [2, с. 87] виділяє ряд особливих завдань, що включає у себе система виховної роботи кураторів груп іноземних студентів, найважливішими серед яких є наступні:

- створення умов для повноцінної участі іноземних громадян у навчально-виховному процесі університету;
- соціокультурна адаптація іноземців до умов нового соціокультурного середовища та умов навчання;
- використання мовного середовища для підвищення ефективності навчання та результативності процесу соціокультурної адаптації;
- недопущення дискримінації іноземних громадян за національними ознаками та забезпечення безпеки іноземних студентів.

На думку А. Мовчан [3, с. 129], основними завданнями куратора іноземної групи повинні стати: 1) культурний вплив на студента у процесі навчання своєю поведінкою; 2) особистісний вплив куратора на особистість студента під час спілкування; 3) навчання студентів методам самоврядування із метою їх подальшого самовизначення.

У групах іноземних студентів куратор призначається на весь термін

навчання і його робота ведеться постійно у рамках наступних напрямів:

- проведення зборів студентів з метою їх ознайомлення із правилами перебування іноземних громадян в Україні; з історією, структурою та традиціями університету; з їхніми обов'язками та правилами поведінки в учбових корпусах, гуртожитку та на території студентського містечка університету;

- організація роботи з проходження іноземними громадянами медичного огляду;

- робота у гуртожитку (у тому числі допомога з облаштування та утеплення кімнат, сприяння у придбанні необхідного побутового інвентарю, посуду, канцелярських товарів, теплого одягу);

- розвиток культурно-творчого середовища факультету: реалізація моделі інтегруючого виховного середовища;

- діяльність, спрямована на пропаганду світового культурного надбання, традицій та мови українців;

- робота з формування цінностей здорового способу життя та профілактика асоціальної поведінки;

- розширення та розвиток наукової творчості студентів.

Отже, робота куратора повинна бути орієнтована на створення оптимальних умов для саморозвитку особистості студента, допомогу у соціальній адаптації, залучення до корпоративної культури університету. Куратор бере участь у вирішенні цих проблем шляхом консультування, орієнтації та психологічної підтримки студентів (самостійно або через співпрацю із психологічною службою вишу). Куратор, який працює з іноземними студентами є у той же час організатором їх навчання та життя, вихователем та помічником у вирішенні складних проблем. Серед його завдань – оперативно й у сприятливих умовах залучити студентів до соціально-культурного та суспільного життя вишу; допомогти йому подолати адаптаційні бар'єри. Куратори також можуть сприяти зміцненню колективу студентської групи шляхом проведення позааудиторних заходів. Велике значення має стиль спілкування куратора з іноземними студентами, доброзичливість до всіх членів групи має велике значення для встановлення сприятливих ділових та міжособистісних відносин як у викладача зі студентами, так і між студентами. Зрозуміти, терпляче вислухати, подивитися зсередини на проблеми студента – це і є безпосередня робота куратора.

Розглянемо особистісні риси куратора, що працює із іноземними студентами, що їх виділяють сучасні вчені та численні опитування, проведені серед студентів-іноземців. Куратор групи іноземних студентів повинен бути прикладом для студентів. Він має володіти високими особистісними якостями. Вважаємо, що процес виховання повинен бути

виваженим, послідовним, правильно організованим, обумовлюватись вимогами часу. Як констатує П. Чеботарьов, “лише висока вимогливість куратора групи до себе, до відвідуваності студентами занять, вимогливість щодо рівня підготовки до навчальних занять сприятимуть виховному процесу студентської молоді” [6, с. 66]. Важливо також, що робота зі студентами повинна мати систематичний, послідовний характер.

Куратор потрібен студентам для того, щоб прилучити їх до суспільного життя університету, налагодити взаємостосунки зі співкурсниками, поліпшити побутові умови, адаптувати до студентського життя. Згідно з соціальними дослідженнями, студенти визначають ідеального куратора як: оптимістичного мобільного педагога, який легко орієнтується в різних ситуаціях і гнучко реагує на будь-які нюанси особистого та міжнаціонального спілкування; вміє планувати роботу; має значний творчий потенціал; продуктивно співпрацює зі студентами.

Розглянемо способи практичної реалізації механізмів соціокультурної адаптації іноземних студентів. У цілях надання соціальної та психологічної допомоги іноземним студентам ХНАДУ була розроблена система чергувань у гуртожитку. Згідно встановленого графіку відбувається щотижневе відвідування кураторами закріплених за ними учбових груп. Під час чергувань викладачі проводять зі студентами бесіди про правила проживання у гуртожитку, необхідності дотримування санітарно-гігієнічного режиму, правилах запрошення друзів та родичів у гуртожиток тощо. Також проводяться індивідуальні бесіди зі студентами, у ході яких оцінюється рівень соціального самопочуття студентів, виявляються фактори, що чинять позитивний та негативний вплив на процес адаптації студентів, виявляється рівень міжетнічної толерантності у студентському середовищі, особистісні проблеми студентів.

Соціокультурній адаптації студентів також сприяють виховні та організаційні заходи, що проводяться за участю кураторів: участь у соціально значущих проектах університету, організація зустрічей іноземних та українських студентів, проведення роботи з підготовки іноземних студентів до участі у конференціях, загальноуніверситетських заходах та святах.

Отже, задачу викладача-куратора можна вважати виконаною, якщо у результаті організованої взаємодії у студентів спостерігаються: позитивна стабільність настрою; відповідність нормам поведінки у такій педагогічній системі; повага по відношенню до викладачів та працівників вишу; бажання та прагнення до співпраці; прояви взаємодопомоги, підтримки слабких; доброзичливість та адекватне сприйняття оточуючих [4, с. 38]. Системне вивчення особливостей соціокультурної адаптації іноземних студентів за допомогою кураторів може сприяти оптимізації вітчизняної системи вищої

освіти, що буде підтримувати міжнародний престиж України та підтверджувати високий рівень її науки, культури та освіти.

Репрезентоване дослідження не вичерпує всього кола питань, пов'язаних із дослідженням ролі куратора у процесі соціокультурної адаптації іноземних студентів. Недослідженими залишаються питання щодо вивчення особливостей реалізації та розвитку особистісного потенціалу студентів за підтримки куратора, що викликає необхідність подальших досліджень виокремленої проблеми.

Використана література:

1. Богачева Т. А. Проблема формирования мотивации межкультурной коммуникации у иностранных студентов подготовительного факультета / Т. А. Богачева, Л. Г. Овчаренко // Мова: наук-теор. часопис з мовознавства. – Одеса : Астропринт, 2011. – № 16. – С. 221-224.
2. Кашпирева Т. Б. Система кураторства как средство обеспечения социально-культурной адаптации иностранных студентов / Т. Б. Кашпирева // Проблемы и перспективы развития образования : материалы междунар. науч. конф. (г. Пермь, апрель 2011 г.). Т. II. – Пермь : Меркурий, 2011. – С. 87-89.
3. Мовчан А. О. Важливість ролі куратора при формуванні студентської молоді / А. О. Мовчан // Міжнародна наук.-практ. конф. Харків, 5-6 квітня 2012 р., тези доповідей / [редкол. : І. О. Малеев (відпов.ред.) та ін.]. – Харків : ХНАМГ, 2012. – С. 129-131.
4. Романова С. Роль куратора академічної групи у виховному процесі у вищих технічних закладах освіти / С. Романова // Рідна школа. – 2005. – № 6. – С. 36-39.
5. Тесаловська О. Б. Задачі та методи кураторства в сучасних умовах / О. Б. Тесаловська // Міжнародна наук.-практ. конф. Харків, 5-6 квітня 2012 р., тези доповідей / [редкол.: І. О. Малеев (відпов.ред.) та ін.]. – Харків : ХНАМГ, 2012. – С. 184-185.
6. Чеботарев П. Г. Роль преподавателя: социально-психологический взгляд на его деятельность / П. Г. Чеботарев // Русский язык за рубежом. – 1982. – № 5. – С. 64-66.

РЯЗАНЦЕВА Д. В. Роль куратора академической группы в процессе социокультурной адаптации студентов.

В статье рассматривается проблема института кураторства украинских вузов. Анализируются задачи, которые предстают перед кураторами групп иностранных студентов. Рассматриваются мнения различных исследователей данной проблемы. Определяются основные направления воспитательной работы куратора с иностранными гражданами. Освещаются также составляющие личности успешного куратора. Отдельное внимание уделяется рассмотрению факторов социокультурного характера, влияющих на успешную адаптацию иностранных студентов. Материалы статьи могут быть использованы для внеаудиторной работы с иностранными студентами, обучающимися в Украине.

Ключевые слова: кураторство, социокультурная адаптация, воспитательная работа, иностранные студенты.

RIAZANTSEVA D. V. The role of the curator of the academic group in the process of sociocultural adaptation of foreign students.

The problem of the curatorship of Ukrainian universities is examined in this article. The challenges that stand before curators of groups of foreign students have been analyzed. The views of various researchers of the problem are considered. Major areas of educational work of the curator of foreign students are identified. The components of the personality of a successful curator are highlighted. Special attention is paid to the socio-cultural factors, which affect successful adaptation of foreign students. Materials of the article may be used for extracurricular activities for foreign students studying in Ukraine.

Keywords: curatorship, socio-cultural adaptation, educational work, foreign students.